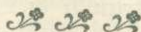

fűrészpor szállítására szolgáló fedett teherkocsi. A mellékvonalon a cég tulajdonát képező 40 trukk közlekedik; ezek kéttengelyűek, 225 kg önsúlyuk és páronként 7—8 t raksúlylyal bírnak.

Mindkét vonalon évente 85.000 m³ rönkfát, 36.000 m³ vágott fűrészárut, 200 t élelmiszert és néhány vagon fűrészport szállítanak.

A befektetési költség a cég bemondása alapján 325.000 K.

(Folyt. köv.)

A m. kir. kincstári erdőségek halaszatai.

(1910. évi állapot.)

Irta: Simonffy Gyula.

(Vége.)

XV. A gödöllői m. kir. erdőhivatalhoz csak a Duna folyam tartozik és pedig annak Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében 100—106 m tengerszintfeletti magasságban fekvő része.

Az összesen 2140 kat. hold 1533 □-ölet kitevő vízterület erdőgondnokságok szerint a következőleg oszlik meg:

1. nagymarosi erdőgondnokság	964 kat. hold	452 □-öl
2. visegrádi	"	1176 " " 1081 "

A kerület többi (5) erdőgondnokságának kezelésében halaszat nincs, mert ha fordulnak is elő az erdők belsejében kisebb patakok, azok vizei nyár folyamán rendszerint teljesen kiapadnak.

Az említett két erdőgondnokság halászati joga a Duna folyam s a szentendrei Dunaágra terjed ki és vízterületük egészben véve a budapestvidéki halászati társulat*) kötelékébe van vonva, tehát azok kezelésére és hasznosítására vonatkozólag a társulati üzemszabályzat irányadó.

A víz a dévérkeszeg régiójába tartozik. Főhalfajok az apatini erdőhivatalnál felsoroltak, azzal a különbséggel, hogy a tokfélék kisebb számban vannak képviselve.

A halnépesség ritka s az előző idők viszonyaihoz képest ritkul. Magyarozatát ez a körülmény abban leli, hogy a Duna folyamnak nevezett halászati társulat kötelékéhez tartozó szakasza szabályozott

*) Alapszabályait jóváhagyta az 1899. évi 60988. sz. F. M. r.

mederben, illetőleg magas partok között folyik s így hiányoznak a halak szaporodását és fejlődését elősegítő és biztosító lankásabb árvizjárta kiöntések. Miután a halászati társulat sem fejt ki a kellő tevékenységet, a halászat ezen a szakaszon általában véve gondozatlanabb és az apatinéhoz képest aránytalanul csekélyebb értékű s ebből kifolyólag az orvhalászattal is gyakrabban találkozunk.

A halászati társulat állami támogatásképen évenként 800.000 drb. megtermékenyített süllőikrát szokott kapni, amelyet a visegrádi erdőgondnokság a tahitótfalusi kis Dunaágban helyez ki.

A halászati jog bérbeadását nem a társulat, hanem az említett két erdőgondnokság maga eszközli. Bérbe van adva az egész vízterület évi 294 koronáért. Ebből 1 kat. hold vízterületre 137 fillér esik; ez az aránylag csekély jövedelem a fentebb vázolt állapotokra és körülményekre vezethető vissza.

C) Következtetések.

Ha az alábbi kimutatás szerint összegezzük a magyarországi m. kir. kincstári erdők halászatilag hasznosított területeit és az ezen területek halászati jogának értékesítéséből befolyó évi jövedelmeket, kitűnik, hogy kikerekítve 25.876 kat. hold vízterület évenként 52.113 korona nyersbevételt eredményez (l. a táblázatot). Ebből 1 kat. hold értékesített területre 2 korona 01 fillér esik.

Ez a jövedelem nem fejezi ki teljesen az értékesített vízterület jövedelmét, mert mint említettett, az ungvári, a máramarosszigeti és a kolozsvári erdőhivatali központok egyes erdőgondnokságaiban a halászati jog a vadászattal együttesen van bérbeadva (egy bértárgy), pedig kétségtelen, hogy az ilyen módon bérbeadott halászati jog is — mint tényleges jövedelmi forrás — értéket képvisel. Ezen halászati jogok becslésénél nem sokat tévedünk, ha feltételezzük, hogy a fentebb említett három központnak körülbelül 600 kat. holdat kitevő és a vadászattal együtt értékesített vízterület egy kat. holdjának jövedelmét az országos átlaggal (2 korona 01 fillér) vesszük egyenlőnek s így végeredményképen megállapítjuk, hogy a m. kir. kincstári erdők birtokállományához tartozó 26.476 kat. hold halászatilag értékesített vízterület évente 53.319 K nyersjövedelmet hoz.

A m. kir. kincstári erdőbirtokok halászatának bérjövödelme.

Erdőhivatali központ	A halászatilag hasznosított víz			
	területe		nyers bérjövödelme	
	kat. hold	□-öl	korona	fillér
Zsarnócza	457	1234	120	—
Besztercebánya	536	585	1510	12
Liptóújvár	560	1449	1429	80
Tótsóvár	12	1040	120	—
Ungvár	497	1561	390	50
Bustyaháza	192	611	48	70
Máramarossziget	46	1300	10	20
Nagybánya	36	860	130	—
Kolozsvár	658	205	579	50
Szászsebes	146	992	201	—
Lippa *)	—	—	—	—
Lugos	560	627	3417	30
Orsova	650	1130	182	—
Apatin	19378	786	43680	—
Gödöllő	2140	1533	294	—
Összesen	25876	1113	52113	12

Miután a magyarországi kincstári erdők halászatilag hasznosítható vízterületének állományából ezidőszert 4108 kat. hold értékesíthetetlen és mert megfelelő kezelés mellett a halaszatok jövödelme lényegesen fokozható, közelebről érdekel bennünket az a kérdés, hogy a kincstári erdőszet halaszatai, azok ok- és tervszerű művelése, belterjes kezelése, a házilag való hasznosítás általánosabbá válása, az értékesítési viszonyok javulása stb. esetén mekkora jövödelmet hajthatnak s így mekkora értéket képviselnek?

Hogy erre vonatkozólag számításainkat megtehessek, szükséges ezeket a vízterületeket osztályozni. Az osztályozás céljaira elfogadható alapnak látszik a vizeknek szintájak szerint való megkülönböztetése. Szintájak szerint az összes halászatilag hasznosítható vizek nagy átlagban a következőleg oszlanak meg:

*) A halászati társulat 1910. év végéig osztalékot még nem fizetett.

1. a pisztráng szintájához tartozik	3.758 kat. hold
2. a márna " " "	3.606 " "
3. a dévérkeszeg " " "	23.221 " "

Mindhárom szintáj vizeinek értékbecslésénél az erdőhivatali központok által tényleg elért évi és holdankénti jövedelmek átlagát véve számításba, kitűnik, hogy

a pisztrángos vizek kikerekítve	3 K 30 f
a márnás " " "	1 " 20 "
a dévéres " " "	3 " 60 "

jövedelmeznek holdanként.

Ha tehát az eddig értékesítetlen vizek értékesíthetőkké válnak, továbbá ha az értékesített vizek ezen fentebbi átlagos bérjövödelmeket mindenütt elérik, ami szinte minimális követelmény, ez esetben a m. kir. kincstári erdők.

pisztrángos vizei	12.401 K 40 f
márnás " "	4.327 " 20 "
dévéres " "	83.595 " 60 "
összesen és egészben	100.324 K 20 f

jövedelmet érnek majd el, ami a jelenlegi jövedelemnek majdnem kétszerese, feltételezve természetesen, hogy éppen a legtekintélyesebb jövedelmet hajtó, alantabb fekvő dévéres vizek a folyamatban lévő folyó- és vízszabályozások, valamint ármentesítések által nem veszítenének területükből sokat?!

A fentebbi adatokból relative az is kitűnik, hogy jelenleg *legértékesebbek* a dévérkeszeg, azután a pisztráng, végül *legkisebb értékűek* a márna szintájához tartozó vizek.

Legállandóbb jövedelmet az alsó szintáj vizei nyújtják, miután ezen szintáj kevésbé kényes és szapora halfajai közepesen kedvező idő- és vízjárás mellett emberi beavatkozás nélkül is nagy tömegű termést adván, jól értékesíthető köztáplálékul szolgálnak. A kezelési teendő kevés és főképp az orvhalászat megakadályozásából, az árterületen visszamaradt halivadéknak az anyamederbe való behelyezéséből, intenzívebb művelés esetén a népesítésre szánt ivadéknak külön e célra szolgáló tavakban, esetleg holtágakban való neveléséből áll.

E teendők végrehajtása jelen viszonyaink között a halászati

társulatok (ahol t. i. megalakultak) feladata, s így a társulatok ügybuzgó és eredményes működésétől függ elsősorban a halaszvizek értékének emelkedése is.

Márnás vizeink értékének emelése végett sokat lehet tenni értékesebb halfajoknak betelepítésével.

Márnás vizeink nagyobb része szintén a halászati társulatok kötelékébe van már vonva s így a társulatok működésére vonatkozó, fentebb említett állítás itt is helyet foglalhat. Amennyiben a márnás vizek összességére a halászati társulatok meg nem alakultak s ilyen területek a m. kir. kincstár tulajdonában is vannak, házi kezelést feltételezve, különösen a pisztrángfélék betelepítésével és a halászat ellenőrzésével a kir. kincstár is sokat tehet.

Bár minden halgazdaságra nézve alkalmazható a közmondás, hogy „ki mint vet, úgy arat“, de különösen áll ez vizek harmadik, pisztrángos szintájra eső csoportjára, illetőleg az azon folytatott halgazdaságra.

A pisztrángtenyésztés általában véve folytonos és több irányú tevékenységet tételez fel az azzal foglalkozó részéről; miután pedig a pisztráng *drága* hal, értékesítése is korlátolt, fogyasztása szűkebb körre szorítkozik, azzal is tisztába kell ennek folytán lennünk, hogy a pisztráng sohasem válhatik „közélelmezési“ czikké.

Miután pisztrángos vizeinek legnagyobb része halászati társulatok kötelékébe ezidőszert még nem tartozik, majnem minden egyes esetben a halászati jogtulajdonosok ténykedésétől függ a halaszvizek értékének emelkedése.

A pisztrángos vizek évi jövedelme pedig igen különböző. Az egyes erdőhivatali központok által nyújtott adatok szerint ez a különbség holdanként 0.45—9.37 korona között változik. Ilyen tételekkel számítva kitűnik, hogy a m. kir. kincstári erdők pisztrángos vizei hozhatnak 1691 korona 10 fillért, de hozhatnának 35.212 korona 46 fillér jövedelmet is.

Hogy mennyire expanzív a pisztrángos vizek jövedelme, azt egy rövid, reális alapon végzett számítás is igazolja.

Tapasztalati tény, hogy normális viszonyok között — a vizek és a halállomány némi gondozását feltételezve — *1 kat. hold patak — mint vízterület — 15—25 kg pisztrángot képes termelni* (nem számítva ide a mesterségesen létesített és rendszeres üzemű piszt-

rángós tógazdaságokat, amelyek holdanként 100—150 kg-t is termelhetnek).

A pisztráng eladási árát minimálisan 5 koronában) véve el, 1 kat. hold vízterület nyers jövedelme 75—125, átlag 100 koronát, a kincstári erdők összes 3758 kat. hold pisztrángos vízterületének jövedelme 375.800 koronát tenne ki.*

Miután azonban pisztrángos halasvizeink népessége helyenként igen ritka, általában véve pedig a normális halnépességet el nem éri: jövőben a vizek rendszeres népesítését és művelését, az óvás és őrzés teendőinek tervszerű és állandó végrehajtását, továbbá házi-kezelést feltételezve, *a normális halnépesség beálltáig 10 kg holdankénti halhustermésre méltán lehetne számítani*, ami viszont 137.900 K nyersbevételt eredményezne.

Ha ezek után még helyenként a kedvezőtlen viszonyok befolyására, a gyakorlati kivitel nehézségeire és annak a tervezettnél rendszerint kedvezőtlenebb eredményeire is számítván, ezen nyersjövedelemből egy bizonyos hányadot leütünk, kereken 100.000 K-ra becsülhetjük azt a nyersjövedelmet, amit a pisztrángos vizek után elég könnyűszerrel el lehetne érni.

Miután pedig a gazdasági jövedelem előszámításainál mindig a várható tisztajövedelem nagyságára kell tekintettel lenni, azt hiszem nem tévedünk, ha *a belterjes művelés és a házikezeléssel több teendő és beruházás által okozott költségeket, illetve kiadásokat — számításba véve a kincstári erdőkhöz tartozó vizek specziális viszonyait — a nyersbevételt 50%-ban állapítjuk meg s így a m. kir. erdőkincstár tulajdonában levő pisztrángos vizek évi várható tisztajövedelmét 50.000 K-ra becsüljük*, ami aránylag mint mellékhasználati bevétel tekintélyes nagyságu és amint az elmondottakból következik, olyan eredmény, ami még lényegesen fokozható.

Az orsovai, az apatini, a gödöllői, a lugosi, a lippai és az ungvári erdőhivatali központok vízterületeit egészben, vagy részbe leszámítva, a többi központok vizei jóformán ezen utóbb tárgyalt pisztrángos szintáj vizei közé tartoznak s így magától értetődik, hogy ezen vizek értékének emelkedése és fokozódása elsősorban

*) Budapest székesfőváros vásárcsarnokának 1909. évi jelentése szerint az előpisztráng évi átlagos eladási ára kg-ként 12 korona volt.

a kincstári erdészet kezelésétől függ, illetve annak feladata. A jövedelem, mint az itt nagy körvonalakban végzett számítás igazolja, igen változó lehet, de mindenesetre megérdemli a rendszeres halászati üzem felkarolását még azok részéről is, akik nem természetkedvelők s akik csupán a gazda, az erdőkincstár anyagi érdekeire vannak tekintettel.

Nem is lehet állítani, hogy nálunk úgy a vezetőség, mint a végrehajtó személyzet részéről hiányozna az ügyszeretet és az érdeklődés, ellenkezőleg: követésre méltó példák már vannak, a vizek belterjes művelése és értékesítése, továbbá a házikezelés most van kialakulóban. E téren már történtek lépések, amelynek eredményét azonban 5—10 év múlva, jelen kezdetleges és aránylag kis terjedelmű leírásnál egy bővebb és részletesebb leírás lesz hivatva ismertetni.

A liptóújvári kincstári uradalomra vonatkozó kronologiai adatok.

Összeállította: *Teschler Béla*, liptóújvári plébános.

A honfoglalástól egészen a XIII. század első évtizedéig praedium regale, királyi birtok. Óserdővel borított lakatlan terület.

1242 táján az Onth, Petew, Batyz és Denke családok telepednek meg a mai Liptóújvár helyén. Ezen időtájt létesül a vár is; építői Hongh liptóújvári ispánsági lapicida és Izombár ugyanodavaló ballistarius.

1262. A vár már teljesen felépült, ura Churba Domonkos fia, Donch mester.

1270. Várur: Serefel, Bogomer comes testvére, a Pongrácz és Pottornyai család őse. Utána I. András nevű fia révén a Pongráczék.

1374. A vár a királyi kincstárra száll vissza. Castellanusai: zuhai Oroz Mihály és Putnoky János.

1398. A várat elfoglalja Prokop morva betörő, de hamarosan kiűzik onnan.